

Partija in tigrovc

V. M.

Slovenska matica je izdala knjigo z naslovom *Partija in tigrovc*, v kateri Tatjana Rejec prikaže medvojno in povojno usodo nekaterih vodilnih tigrovcev. V ospredju je zgodba o Maksu Rejcu, ki so ga kot nekatere druge umorili partizani.

Avtorica knjige Tatjana Rejec je bila po vojni poročena z Albertom Rejem, ki je bil vodilni član Tigra. Italijani so tigrovce neusmiljeno preganjali. Če so jih ujeli, so jih obsodili na smrt ali na dolgoletne ječe. Pred drugo svetovno vojno so se morali mnogi tigrovci zato umakniti čez mejo v Jugoslavijo. Zbližali so se s komunisti, ti pa so jih spretno izrabili. Ker so jih komunisti izraziti totalitarci, ki niso trpeli konkurence, so morali svoj tigrovski izvor zamolčati.

Beblerjeva vloga Knjiga Tatjane Rejec se bere kot najbolj napeta kriminalka. Na eni strani imamo komuniste, ki vodijo upor in partizane, na drugi pa njihove žrtve, v tem primeru tigrovce. Avtorica je pri pisanju knjige uporabila najrazličnejše vire – od spominov, arhivskega gradiva do zelo pronicljive analize. Ta je bleščeča, njeni izsledki pa so za komuniste porazni. Predvsem eden med njimi izstopa. Govori o dr. Alešu Beblerju, ki je bil leta 1943 vodilni partijski funkcionar na Primorskem. Če zgodovinar Boris Mlakar v prav tako odlični knjigi Tragedija v Cerknem, ki je izšla pred leti, Beblerja še ni neposredno okrivil za medvojne pomore na Primorskem, čeprav je nanizal dovolj podatkov, da je lahko bralec razbral, kdo je odločal o življenju in smrti, je v tej knjigi povsem razgaljen. Prikazan je kot šolski primer boljševika.

Tatjana Rejec v knjigi *Partija in tigrovc* dela to, kar bi morali delati naši zgodovinarji, pa tega ne delajo. Uporablja arhivske vire, ki

jih ti zavestno ignorirajo. Če bi jih uporabljali, tako kot jih je uporabila Rejčeva, bi bilo komunistični partiji in njenemu NOB dano isto mesto, ki mu gre, prikazan bi bil kot izrazito zločinski projekt. Ta projekt je iz ljudi delal dvoje: eni so se bili pripravljeni partiji podrediti in zanjo opravljati najbolj grde stvari, drugi pa so bili žrtve teh ljudi. Tretje poti ni bilo. Ta knjiga o tem dovolj jasno govori. Tigrovci, čeprav so stopili v partizanske vrste in nekateri celo v partijo, so bili skrajno sumljivi oziroma jih je bilo treba uničiti. Do vsega, kar ni bilo partijskega, je imela partija sovražen odnos.

»Popoln umor« Iz knjige Tatjane Rejec se vidi, da jo je pripravljala zelo dolgo. Zgodbe, ki jih je razkrila, ne govorijo samo o glavnih junakih knjige, ampak tudi o njej, o njenem mučnem in poštenem delu. Gotovo je, da knjiga ne bo imela velikega odmeva, saj mnogi za to niso zainteresirani. Med njimi so zgodovinarji, ker jih je postavila v zelo neroden položaj, saj ves čas uporablja vire, ki jih oni ne marajo, saj ti viri pripovedujejo umazano zgodbo, ki postavlja na glavo vse, o čemer so se učili in tudi veliko pisali – seveda povsem drugače kot Rejčeva. Najbolj osupljivo pri tem je, da so ti arhivski viri za obdobje 1941–1945 glavni, saj so jih pisali odločilni ljudje partijsko-partizanskega medvojnega dogajanja. Rejčeva veliko citira iz teh virov.

Čeprav je bil Maks Rejec, ki je v njeni knjigi glavna oseba, brat Alberta Rejca, vodilnega člana Tigra, o njem do danes nismo

vedeli skoraj nič. Čeprav je knjiga izšla več kot šestdeset let po njegovi tragični smrti, je avtorici uspelo sestaviti osupljivo zgodbo o njegovem umoru. Ta knjiga veliko pove tudi o težavnosti sestavljanja te in vseh podobnih zgodb. Partizani so Maksa Rejca hladnokrvno umorili in potem ga ni bilo, kot da ga sploh nikoli ne bi bilo, dolgih šestdeset let, do izida te knjige. Toda takšna je bila usoda tisočev in tisočev ljudi, ki so jih komunisti in partizani umorili, po vojni pa o tem ni ne smel ne mogel nihče govoriti. Ti ljudje nenadoma niso več obstajali razen globoko v osebnih spominih, nekateri pa še tam ne, ker ni bilo več nikogar, ki bi zanje vedel in se jih spominjal.

Kravanja in Majnik V zadnjem delu knjige je avtorica krajši poglavji namenila še dvema tigrovčema, ki so ju, kot pravi, umorili partizani. Ferda Kravanja naj bi bili oktobra 1944 zahrbtno ustrelili nad Desklami nad Sočo, čeprav je bil do tedaj eden vodilnih partizanov v Posočju. Drugi je Tone Majnik, ki mu je prav tako kot Kravanji uspelo uiti izpred italijanskih pušk na Mali gori pri Ribnici maja 1941, kar danes nekateri slavijo kot prvi spopad z okupatorjem v Sloveniji, a je to precej sporno. Tudi njega naj bi bili zahrbtno ustrelili partizani sami, in to ponoči (22. novembra 1943) sredi Ribnice, brez prič, še nedavno pa so se zelo trudili, da bi umor naprtili domobrancem. Rejčeva je tudi ta dva primera z natančno analizo vseh podatkov približala verjetni resnici. Na koncu knjige je prikazala povojni odnos komunističnega režima do Tigra in Alberta Rejca, o katerem so celo razmišljali, da bi ga – prav tako – umorili. Sledimo razpravam o

Maks Rejec, žrtev partizanov

Tigru na partijskem CK, šikaniranju in blatenju vidnih tigrovcev. Dotakne se tudi povojnega življenja še dveh tigrovcev, Toneta Černača in Justa Godniča.

Če bi hoteli izpostaviti dve knjigi iz npr. zadnjega leta, ki sta res vredni branja, sta to gotovo knjigi Tatjane Rejec *Partija in tigrovc* in spomini Ivana Podržaja *Železna zavesa se dviga* (slednjo je izdal Janez Arnež v svoji Studia Slovenica in smo o njej pisali nedavno). Ob teh dveh knjigah lahko naši zgodovinarji samo zardijo. **D**

Radio Krka
106.6 MHz